

**Nordisk program
for samarbeid om
funksjonshinder-
spørsmål
2023–2027**

Innhold

Nordisk program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål 2023–2027	3
Nordisk samarbeid om funksjonshinderspørsmål i en internasjonal kontekst	5
Hensikt, mål og nordisk nytte	7
Fokusområde: Menneskerettigheter	8
Fokusområde: Delaktighet	11
Fokusområde: Fri bevegelse	14
Evaluerings	16
Om denne publikasjon	17

Denne publikasjonen finnes også som en online-versjon tilgjengelig på nettet:
<https://pub.norden.org/politknord2022-731>

Foto: iStock

Nordisk program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål 2023–2027

Prinsippene for velferdssamfunnet i Norden handler om innbyggernes forutsetninger for å ha like muligheter og trygghet uansett kjønn, etnisk tilhørighet, religion, overbevisning, funksjonsevne, alder eller seksuell legning. Alle har gjennom sine sosiale rettigheter likeverdig tilgang til helsevesen, sosiale tjenester, utdanning, kultur og arbeidsliv.

Menneskerettigheter og deltakelse er gjennomgående prinsipper i nordisk samarbeid om funksjonshinderspørsmål: Når vi betrakter menneskerettigheter fra et interseksjonelt perspektiv, viser vi respekt for personens unike situasjon når vi etterstreber likestilling, inkludering eller tar hensyn til en persons risiko for diskriminering. Hvordan en person oppfattes eller behandles, baseres ikke bare på én ting, som for eksempel kjønn, seksuell legning, etnisitet eller funksjonsevne, men bør ses ut fra en helhet.

I Norden etterstreber landene en bærekraftig samfunnsutvikling som bygger på de nordiske innbyggernes muligheter for individuell frihet og selvrealisering. Norden tydeliggjør gjennom sitt samarbeid nytten og verdien av et inkluderende samfunn der digitale og fysiske miljøer er tilgjengelige og anvendelige for alle. Universell utforming gjør samfunnet tilgjengelig for alle mennesker, ikke bare personer med funksjonsnedsettelse.

Funksjonshinderpolitikk handler om å bygge et bærekraftig samfunn der ingen havner utenfor. Målsettingen er inkludering av personer med funksjonsnedsettelse på alle områder i samfunnet. Politikken preges av rettighetsperspektivet, som konkretiseres i implementeringen av FNs konvensjon om menneskerettigheter for personer med funksjonsnedsettelse, UNCRPD. Tilgjengelighet er en grunnleggende forutsetning for at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne leve selvstendig og være delaktige på like vilkår i samfunnet.

I henhold til [Vår visjon 2030](#) skal Norden bli verdens mest bærekraftige og integrerte region innen 2030. Visjonen har tre strategiske prioriteringer: Et grønt Norden, Et konkurransedyktig Norden

og Et sosialt bærekraftig Norden. Funksjonshindersamarbeidet har en sentral rolle i realiseringen av visjonen. Dette gjelder spesielt for spørsmålet om et bærekraftig Norden, der universell utforming, tilgjengelighet og inkludering er sentrale perspektiver. Mennesker med funksjonsnedsettelse er en ressurs i samfunnet, og deres deltakelse i arbeids- og samfunnsliv er en forutsetning for å nå de bærekraftpolitiske målene. For å oppnå målet at Norden skal bli verdens mest bærekraftige og integrerte region, må fri bevegelighet også gjelde personer med funksjonsnedsettelse.

[Handlingsplanen for årene 2021–2024](#) beskriver hvordan Nordisk ministerråd skal arbeide for å oppnå målene i visjonen. Spesielt viktige områder i handlingsplanen som det nordiske funksjonshindersamarbeidet bidrar til, er utviklingen av arbeidsmarkedet (mål 7), digitalisering og utdanning (mål 8), helse og velferd (mål 9), grønn omstilling (mål 10) og inkludering (mål 12).

De tre dimensjonene av bærekraftig utvikling (grønn, konkurransedyktig og sosialt bærekraftig) utgjør en viktig del av det nordiske samarbeidet og skaper forutsetninger for like muligheter og trygghet for alle. Det finnes en tydelig kobling mellom *Vår visjon 2030* og FNs [Agenda 2030](#) ved at arbeidet med visjonen bidrar til å realisere agendaen og de globale bærekraftmålene. Ut fra Agenda 2030-budskapet «Leave no one behind» er det viktig at Norden lykkes i å integrere likestillings-, barne- og ungdoms- og funksjonshinderperspektivene. Bærekraftpolitiske prosesser skal også inkludere og være til nytte for personer med funksjonsnedsettelse. Derfor er det viktig at perspektivene integreres fra begynnelsen og gjennom hele gjennomføringen.

Internasjonalt samarbeid i blant annet Europarådet og FN samt i EU bidrar til nordisk merverdi gjennom økte muligheter for diskusjon, erfaringsutveksling og samarbeid. Her er også samarbeid med de baltiske landene viktig.

Dette programmet er Nordisk ministerråds strategiske samarbeidsdokument for funksjonshinderområdet og baseres på anbefalinger fra aktiviteter i de to foregående handlingsplanene og relevante strategiske dokumenter i det nordiske og internasjonale samarbeidet.

Det nordiske funksjonshindersamarbeidet drives først og fremst gjennom Nordisk program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål, Rådet for nordisk samarbeid om funksjonshinder (Funksjonshinderrådet), som er et rådgivende organ for hele det offisielle nordiske samarbeidet, støtteordningen for funksjonshinderorganisasjoners nordiske samarbeid og den nordiske døvblindvirksomheten. [Nordens velferdssenter \(NVC\)](#) har ansvar for å understøtte gjennomføringen av programmet.

Foto: iStock

Nordisk samarbeid om funksjonshinderspørsmål i en internasjonal kontekst

De nordiske landene og Grønland, Færøyene og Åland har forpliktelser om inkludering av personer med funksjonsnedsettelse på internasjonalt nivå, blant annet som parter i FN-konvensjoner og i samarbeidet i Europarådet og EU. Dette gjelder også de baltiske landene. Det er verdifullt at nordiske land samarbeider og drar nytte av å sammenligne læring og gode eksempler rundt problemstillinger om flerdimensjonal diskriminering, minoriteter, velferd og demografisk utvikling.

Forente nasjoner (FN)

De nordiske landene har forpliktelser overfor og deltar aktivt i FNs arbeid for menneskerettigheter. Verdenserklæringen om menneskerettighetene (1948) definerer hva som er de grunnleggende menneskerettighetene. Verdenserklæringen består av 30 artikler som til sammen uttrykker de grunnleggende og universelle frihetene og rettighetene.

Verdenserklæringen utgjør grunnlaget for det internasjonale arbeidet for menneskerettigheter. Rettighetene ble konkretisert blant annet i konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (CCPR) samt konvensjonen om sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter (CESCR). Målgruppespesifikke konvensjoner viser til særskilt utsatte grupper og tydeliggjør organets artikler om generelle menneskerettigheter fra 1948 og hvordan de kan realiseres for alle. Spesielt relevante for dette nordiske programmet for samarbeid om funksjonshinderspørsmål er konvensjonene om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse (UNCRPD), kvinners rettigheter (CEDAW) og barns rettigheter (CRC). Også FNs bærekraftsmål i Agenda 2030 har høy relevans for det nordiske samarbeidet.

Europarådet

Europarådet er en mellomstatlig regional organisasjon som har som formål å verne om demokratiet, rettsstatens prinsipper og menneskerettigheter i Europa og fremme økt europeisk samarbeid. I dag består Europarådet av 46 medlemsland. De nordiske landene er medlemmer i Europarådet, der samarbeidet om menneskerettigheter tar sitt utgangspunkt i den europeiske konvensjonen om menneskerettigheter og grunnleggende friheter.

Europarådet har gitt ut flere publikasjoner på funksjonshinderområdet, spesielt om situasjonen for kvinner og jenter med funksjonsnedsettelse. Istanbulkonvensjonen om kvinner og jenters situasjon og rett til helse og sikkerhet er også relevant og er ratifisert av alle nordiske land.

Den europeiske union (EU)

Europakommisjonen publiserte våren 2021 en ny strategi for personer med funksjonsnedsettelse: [En likhetsunion: Strategi for rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse 2021–2030](#).

Hensikten med strategien er å sikre at personer med funksjonsnedsettelse skal kunne delta fullt ut og likestilt i samfunnet. EU og alle medlemslandene har ratifisert FNs konvensjon om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse. Å styrke gjennomføringen av konvensjonen er et felles mål som fremmes gjennom strategien. De sentrale prinsippene i strategien er likebehandling og ikke-diskriminering. Som flaggskipsinitiativ skal EU-kommisjonen i 2022 lansere «European resource centre *AccessibleEU*», som støtter implementeringen av tilgjengelighetskrav.

EUs tilgjengelighetsdirektiv (2019/882), som trådte i kraft våren 2019, krever at myndighetene og privat sektor gjør visse produkter og tjenester tilgjengelige. Nettilgjengelighetsdirektivet (2016/2102) har til hensikt å gjøre offentlige aktørers nettsteder og mobilapplikasjoner mer tilgjengelige for brukere, spesielt for personer med funksjonsnedsettelse. EUs direktiv om likestilling på arbeidsmarkedet (2000/78) påvirker direkte, i likhet med forordningene om passasjerrettigheter som gjelder for reiser med buss (181/2011), båt (1177/2010), tog (1371/2007) og fly (264/2004) innenfor EU og inkluderer blant annet også Island og Norge. EUs menneskerettighetsinstitut, FRA, har framlagt en rekke rapporter om situasjonen for personer med funksjonsnedsettelse.

Foto: iStock

Hensikt, mål og nordisk nytte

Den overordnede hensikten med Nordisk program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål er å bidra til en effektiv inkludering av personer med funksjonsnedsettelse gjennom styrket nordisk kunnskapsutveksling og nærmere samarbeid i funksjonshinderpolitiske spørsmål. Nordisk samarbeid om funksjonshinderspørsmål:

- gir nytte for landene og utgjør en forskjell for nordiske innbyggere med funksjonsnedsettelse
- kompletterer og styrker de nasjonale prosessene som pågår, og som sikter mot inkludering på alle samfunnsområder
- fordyper og gir synergier til annet internasjonalt samarbeid og prosesser som sikter mot inkludering
- skaper forutsetninger for erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling for inkludering av personer med funksjonsnedsettelse innenfor strategiske områder og i utvalgte sammenhenger
- øker bevisstheten om funksjonshinderperspektivet
- øker graden av tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse til og i Nordisk ministerråds virksomheter
- styrker opplevelsen av Norden som en innovativ, inkluderende og sosialt bærekraftig region der ingen havner utenfor
- integrerer perspektivene bærekraftig utvikling, likestilling og et barneretts- og ungdomsperspektiv i aktiviteter

Foto: Maud Grøttland / norden.org

Fokusområde: Menneskerettigheter

Å støtte og styrke arbeidet med nasjonal gjennomføring og overvåking av FNs konvensjon om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse.

FNs konvensjon om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse (UNCRPD) har til hensikt å fremme, beskytte og sikre at alle personer med funksjonsnedsettelse kan nyte godt av alle menneskerettigheter og grunnleggende friheter, og å fremme respekten for disse personenes iboende verdi. Alle land i Norden har ratifisert UNCRPD og implementerer konvensjonens prinsipper og normer. Det finnes mange felles utfordringer i nordiske land og lignende behov for mer og bedre kunnskap og gode eksempler på vellykket implementering. Aktiviteter innenfor fokusområdet menneskerettigheter støtter prosesser for implementering av UNCRPD og involverer også andre konvensjoner og arbeid med menneskerettigheter og funksjonshindre generelt.

Aktivitetene innenfor fokusområdet bidrar til Nordisk ministerråds handlingsplan for Vår visjon 2030 spesielt når det gjelder mål 9 om en god, likestilt og trygg helse og velferd for alle, og til mål 11 om å gi det nordiske sivilsamfunnet, spesielt barn og unge, en sterkere stemme og delaktighet i det nordiske samarbeidet samt øke kunnskapene deres om nabolandenes språk og kultur. Aktivitetene bidrar også til mål 12: opprettholde tilliten og samholdet i Norden, de felles verdiene og det nordiske fellesskapet med fokus på kultur, demokrati, likestilling, inkludering, ikke-diskriminering og ytringsfrihet.

I tillegg til aktivitetene innenfor fokusområdet bidrar også støtteordning for funksjonshinderorganisasjonenes nordiske samarbeid og døvblindvirksomheten som NVC er ansvarlig for, til å styrke arbeidet med menneskerettighetene.

Gjennom støtteordning for funksjonshinderorganisasjonenes nordiske samarbeid gis det bidrag til nordiske møter og konferanser av interessepolitisk karakter som arrangeres av en nasjonal eller samnordisk funksjonshinderorganisasjon. Støtteordningen styrker nordisk samarbeid mellom funksjonshinderorganisasjoner i hele Norden og bidrar til erfaringsutveksling og nettverksbygging.

Den nordiske døvblindvirksomheten er basert på å kunne implementere UNCRPD for personer med kombinert syns- og hørselsnedsettelse, som er en sårbar og marginalisert gruppe i samfunnet. Det nordiske samarbeidet er en forutsetning for at kunnskapen innenfor døvblindområdet skal kunne utvikles, ettersom hvert enkelt land har for liten populasjon av personer med døvblindhet til å drive det nasjonalt. Oppdraget omfatter utdanning, utviklingsarbeid og koordinering av grenseoverskridende arbeid mellom virksomheter og organisasjoner innenfor døvblindområdet i Norden. Samarbeidet retter seg framfor alt mot praktikere, myndigheter og forskningsmiljøer. En viktig oppgave er å samordne utvikling og formidling av kunnskap i Norden gjennom prosjekter, arbeidsgrupper, seminarer og nettverk.

Økt kunnskap og dialog om menneskerettigheter og funksjonshindre

Hensikten med tiltak innenfor dette fokusområdet er å skape en plattform for kunnskaps- og erfaringsutveksling og gode eksempler på implementering av UNCRPD. Tiltakene styrker kompetansen hos personer som er involvert i implementeringen av UNCRPD og produserer kunnskap om gode eksempler når det gjelder implementeringen av UNCRPD. Tiltakene genererer synergier til andre internasjonale samarbeid og prosesser som sikter mot inkludering.

En rekke tiltak er allerede satt i gang under foregående handlingsplaner. Nordens velferdssenter koordinerer dette arbeidet innenfor rammen for sitt oppdrag i tråd med bevilgningsbrevet fra embetsmannskomiteen for sosial- og helsepolitikk (EK-S). Nordens velferdssenter søker midler til og gjennomfører tiltakene sammen med relevante nasjonale, nordiske og internasjonale samarbeidspartnere. Referansegrupper nedsettes ved behov og i dialog med berørte parter. Referansegrupper etterstreber å ha en jevn kjønnsfordeling og inkludere representanter med HBTQI-bakgrunn. Målsetningen er i programperioden å produsere og spre kunnskap som kan brukes i praksis for å følge implementeringen av FNs konvensjon om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse. I programperioden er det årlig nordiske arrangementer ved FNs statspartsmøter COSP for CRPD.

For å styrke barne- og ungdomsperspektivet i nordisk samarbeid om funksjonshinderspørsmål skal det årlig arrangeres et ekspertmøte med representanter fra interesseorganisasjoner for unge med funksjonsnedsettelse. Tema og innhold for møtene skal ta utgangspunkt i barns og unges behov og ønsker. Det skal også utvikles nye metoder for å få barne- og ungdomsperspektivet inn i voksnes beslutninger og strukturene som oftest opprettholdes ut fra et voksenperspektiv. I tillegg til diskusjoner om aktuelle saksspørsmål for barn og unge med funksjonsnedsettelse skal ungdomsrepresentantene også få informasjon om Nordisk ministerråds program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål og Funksjonshinderrådet.

Oppfølging av implementeringen av FNs konvensjon om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse.

I og med ratifiseringen av UNCRPD rapporterer statspartene om implementeringen til FNs komité for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Å utarbeide statistikk og kunnskap om hvordan UNCRPD implementeres i de nordiske landene og Grønland, Færøyene og Åland, er viktig. Nordens velferdssenter får i fornyet oppdrag å samle kunnskap om implementering av UNCRPD og følge opp de nordiske landenes rapportering til FN og anbefalingene FN gir i sin granskning av nasjonal implementering.

I programperioden skal det gjennomføres en kartlegging av aktuelle forskningsnettverk og -prosjekter. Disse skal i sin tur bidra med informasjon om hvordan rettigheter for personer med

funksjonsnedsettelse i de nordiske landene implementeres. Kartleggingen skal også vise i hvilken utstrekning personer med funksjonsnedsettelse er delaktige i forskning.

Nordens velferdssenter får også i oppdrag å sammen med nasjonale og nordiske aktører og forskningsorganisasjoner gjennomføre en granskning av hvordan ulike internasjonale organisasjoner, blant annet organisasjoner for urfolk, arbeider med oppfølging av UNCRPD. Det bør også følges opp hvordan relevante aktører som for eksempel *EU Disability Platform* arbeider med UNCRPD.

Selv om alle nordiske land har relativt mye data, statistikk og indikatorer for å følge situasjonen og utviklingen av levekår for personer med funksjonsnedsettelse, måler landene på litt forskjellige måter, med forskjellige metoder og definisjoner av grupper. Dette vanskeliggjør en sammenlignende analyse. For å følge utviklingen og synliggjøre svake områder er det viktig å utarbeide sammenlignbar statistikk på området funksjonshindre.

Som en oppfølging til anbefalingene i rapporten [*Nordic indicators for cooperation on disability*](#) skal det i programperioden utarbeides og sammenstilles statistikk innenfor fire områder: diskriminering, utdanning, arbeidsliv og tilgjengelighet. Mål for innsatsene er å utarbeide sammenlignbar statistikk om funksjonshindre i Norden og kunnskap om implementering av UNCRPD i Norden. EU-samarbeid om statistikk om funksjonshindre skal følges opp. Samarbeid med Nordisk medisinalstatistisk komité (NOMESKO) og Nordisk sosialstatistisk komité (NOSOSKO) diskuteres. Gjennomføring av prosjektet diskuteres med MR-JUST.

Foto: iStock

Fokusområde: Delaktighet

Å gjennom universelt utformede fysiske og digitale miljøer styrke inkludering, fremme likestilling og delaktighet samt motvirke diskriminering av personer med funksjonsnedsettelse i alle deler av det nordiske samfunnet gjennom strategisk integrering av funksjonshinderperspektivet i arbeidet for bærekraftig utvikling.

En bærekraftig utvikling av den nordiske velferdsmodellen bygger på at en så stor andel som mulig av den arbeidsdyktige befolkningen er sysselsatt. Arbeidslivet er en drivkraft i de nordiske velferdssamfunnene og har en sentral betydning for næringslivet og individet. En stor og kompetent arbeidsstyrke, gode arbeidsvilkår og godt arbeidsmiljø er avgjørende for å skape et grønt, konkurransedyktig og sosialt bærekraftig Norden. Dette fordrer en inkluderende utdannings- og arbeidsmarkedspolitikk. Det fordrer også informasjonstiltak og holdningsendrende arbeid blant arbeidsgivere, arbeidstakere og samfunnet som helhet for å skape bedre muligheter for at personer med funksjonsnedsettelse kan etablere seg på arbeidsmarkedet. Som konklusjon fra rapporten [*The Future of Work in the Nordic countries: Opportunities and Challenges for the Nordic Working Life Models*](#) (2021) skal de nordiske landene utvikle bedre strategier for å motvirke de økende sosiale kløftene i nordiske samfunn og arbeidsmarkeder. Det er en avgjørende forutsetning for de nordiske landene å håndtere overgangen til framtidens arbeid i post-covid-19-æraen.

Et mer universelt utformet samfunn og utvikling av og tilgang til ny teknologi som også inkluderer utdanningstiltak, muliggjør styrket inkludering av og økt selvstendighet hos personer med funksjonsnedsettelse. Aktiviteter som har til hensikt å øke tilgjengeligheten, bidrar til å inkludere utsatte grupper som f.eks. utenlandsfødte eller HBTQI-personer med funksjonsnedsettelse. De nordiske landenes samarbeid og aktiviteter innenfor dette fokusområdet bidrar til styrket inkludering på alle områder i livet, med spesielt fokus på

utdannings- og arbeidsmarkedsområdet. I virksomheter med tilknytning til utdanning er det viktig å inkludere barne- og ungdomsperspektivet. I programperioden skal formannskapslandet gjennomføre initiativer med relevans for nasjonal funksjonshinderpolitikk som bidrar til nordisk nytte gjennom erfaringsutveksling og kunnskapsproduksjon.

Aktivitetene innenfor dette fokusområdet bidrar til mål 7 i Nordisk ministerråds handlingsplan: utvikle ferdigheter og velfungerende arbeidsmarkeder med kompetanseutvikling som tilfredsstiller kravene den grønne omstillingen og den digitale utviklingen stiller, og som støtter den frie bevegelsen i Norden. Aktivitetene bidrar også til mål 8: dra nytte av digitalisering og utdanning for å knytte de nordiske landene enda tettere sammen, og til mål 9: god, likestilt og trygg helse og velferd for alle.

Integrering av funksjonshinderperspektiv i Nordisk ministerråds virksomhet

Nordisk ministerråd arbeider systematisk for å styrke funksjonshinderperspektivet i alle relevante politikkområder. Arbeidet med integrering av funksjonshinderperspektiv i det nordiske regjeringssamarbeidet handler om bevisstgjøring, integrering og oppfølging av funksjonshinderperspektiv i politikkområdene samt internt arbeid med tilgjengelighet i Nordisk ministerråds sekretariat og institusjoner. Det interne nettverket for integrering av funksjonshinderperspektivet i Nordisk ministerråd har en sentral rolle i integrering av perspektivet i de enkelte politikkområdene. I programperioden skal saksområderettet dialog styrkes, med mål om å styrke integreringen av funksjonshinderperspektivet innenfor de enkelte politikkområdene.

Erfaringsutveksling om offentlige anskaffelser og personer med funksjonsnedsettelse

Offentlige anskaffelser og universell utforming

Tilgjengelighet handler om å skape muligheter for at alle i befolkningen kan delta i samfunnet på like vilkår, uansett funksjonsevne. Ved å utgå fra universell utforming og stille krav til tilgjengelighet ved offentlige anskaffelser, kan vi bidra til det. Dessuten finnes det i visse anskaffelseslover og annen lovgivning krav om at det skal tas hensyn til alle brukeres behov og forutsetninger. I programperioden skal det utarbeides en analyse om hvordan de nordiske landene implementerer universell utforming i offentlige anskaffelser.

Offentlige anskaffelser av tjenester for personer med funksjonsnedsettelse – lovende praksis i Norden

Erfaringsutveksling om hvordan tjenester for personer med funksjonsnedsettelse tilbys i Norden, er viktig. Målsetning for innsatsen er å gjennomføre en kartlegging over lovende praksis i Norden når det gjelder offentlige anskaffelser av tjenester for personer med funksjonsnedsettelse. Lovende praksis kan for eksempel gjelde at personer med funksjonsnedsettelse er delaktige i anskaffelsesprosesser som for eksempel individtilpassede tjenester, tilgjengelighet og forslag til å forbedre anskaffelse av tjenester i sosial- og helsevesenet.

Erfaringer med sysselsettingsfremmende tiltak i offentlige anskaffelser

En anskaffende myndighet kan også stille sysselsettingskrav til leverandøren, som skal tilby ansettelse, praksis- eller traineeplasser til personer med funksjonsnedsettelse.¹ I programperioden skal det utarbeides en kartlegging over erfaringene med

1. <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/om-hallbar-upphandling/socialt-hallbar-upphandling/upphandling-med-mal-att-oka-sysselsattningen/kunskapsbank-sysselsattningskrav/>

sysselsettingsfremmende tiltak i forbindelse med offentlige anskaffelser i de nordiske landene.

Tiltakene for erfaringsutveksling om offentlige anskaffelser og personer med funksjonsnedsettelse kan gjennomføres i samarbeid med sivilsamfunns- og forskningsorganisasjoner i dialog med nasjonale anskaffelsesmyndigheter.

Digital kompetanse, universell utforming og delaktighet

Den raske digitaliseringen av samfunnet er både en mulighet og en trussel for personer med funksjonsnedsettelse. For å oppnå digital integrering må digitale løsninger utformes slik at de kan brukes av alle, og personer med funksjonsnedsettelse skal ha grunnleggende digital kompetanse. Digitaliseringen skaper også nye muligheter for personer med funksjonsnedsettelse. Det handler for eksempel om å selvstendig kunne ta del i informasjon og utføre tjenester som tidligere krevde personlig støtte eller kostbare særløsninger. Med ny teknologi og smarte digitale løsninger kan også arbeidslivet åpnes opp for flere personer med funksjonsnedsettelse.

I programperioden vil det bli startet et prosjekt med målsetningen å skape en plattform for erfaringsutveksling om universell utforming av nettsteder og mobilapplikasjoner og digital kompetanse. Det vil bli fokusert spesielt på hvordan EUs nettilgjengelighetsdirektiv (2016/2102) har blitt implementert i Norden. Direktivet har til hensikt å gjøre offentlige aktørers nettsteder og mobilapplikasjoner mer tilgjengelige for brukere, spesielt for personer med funksjonsnedsettelse. Samarbeid diskuteres med EK-U, MR-Digital og EK-S.

Inkluderende arbeidsliv i Norden

Situasjonen for unge og voksne med funksjonsnedsettelse på arbeidsmarkedet preges fortsatt av utenforskap. Målsetningen er å samle kunnskap og sammenstille statistikk om personer med funksjonsnedsettelse og arbeidsmarked. Årlige ekspertseminarer og andre nordiske møter om temaet skal arrangeres i programperioden. På ekspertseminarene er det viktig å etterstrebe en jevn kjønnsfordeling blant deltakerne og representasjon av minoriteter. Dialoger opprettes med ILOs *Global Business and Disability Network* og andre relevante internasjonale organer og nettverk.

I programperioden vil det bli gjennomført aktiviteter som forbedrer kunnskapen og stimulerer samarbeid om statistikk, metoder, tiltak og prosjekter knyttet til arbeidsdeltakelse og funksjonshindre. Som en del av Inkluderende arbeidsliv i Norden skal prosjektet om utsatte grupper på arbeidsmarkedet (2022–2024) følges. Prosjektet gjennomføres av arbeidslivssektoren. I programperioden skal det utarbeides en utredning om hindre for at personer med funksjonsnedsettelse kan komme inn på arbeidsmarkedet i Norden. Som en del av utredningen skal det utarbeides en kartlegging av tiltak som bidrar til å redusere disse barrierene. Nordisk medisinalstatistisk komité (NOMESKO) og Nordisk sosialstatistisk komité (NOSOSKO) bidrar til kartleggingen med statistikk på området. Aktivitetene og finansiering vil bli diskutert med arbeidslivssektoren, eventuelt også næringslivssektoren samt utdannings- og forskningssektoren.

Foto: iStock

Fokusområde: Fri bevegelse

Å fremme fri bevegelse og fjerne grensehindre som rammer personer med funksjonsnedsettelse spesielt.

Å rette oppmerksomhet mot og fjerne grensehindre for mobilitet mellom landene er et prioritert område i det nordiske samarbeidet. Også EU har særskilte satsinger for å fjerne hindre for personer med funksjonsnedsettelse. Aktiviteter på dette fokusområdet fremmer fri bevegelse for personer som risikerer å bli rammet av grensehindre på grunn av ulike lover, regler og administrativ praksis i de nordiske landene.

Aktivitetene innenfor dette fokusområdet bidrar til Nordisk ministerråds handlingsplans mål 7: utvikle ferdigheter og velfungerende arbeidsmarkeder som tilfredsstiller kravene den grønne omstillingen og den digitale utviklingen stiller, og som støtter den frie bevegelsen i Norden, og mål 8: dra nytte av digitalisering og utdanning for å knytte de nordiske landene enda tettere sammen.

Funksjonshinderperspektiv i nordisk samarbeid om fri bevegelse

Denne aktiviteten forsterker kompetansen om funksjonshinderperspektiver hos aktørene som utreder og foreslår løsninger på grensehinderspørsmål, og hever samtidig kompetansen om grensehindersamarbeidet hos medlemmene i Rådet for nordisk samarbeid om funksjonshindre. I programperioden skal Nordisk ministerråd være en pådriver for å få i stand samarbeid for utvikling av løsninger for personer med funksjonsnedsettelse i Norden når det gjelder for eksempel korte arbeidsperioder i et annet nordisk land. Funksjonshinderrådet støtter gjennomføringen av disse aktivitetene som en ekspertgruppe.

En statusrapport om nordisk mobilitet og funksjonshindre utarbeides. Rapporten fokuserer på grensehindre på sosial- og arbeidsmarkedsområdet. Revidering av Bistandskonvensjonen følges opp, og dens betydning for personer med funksjonsnedsettelse skal analyseres.

Uttevslingsprogrammet Nordplus tilbyr ekstra midler til dem som trenger særskilt støtte på grunn av funksjonsnedsettelse. I programperioden følger man opp hvor mange studenter med funksjonsnedsettelse som søker utveksling via Nordplus-programmet. Samarbeid om markedsføring av Nordplus-programmet via årlige møter for representantene for unge med funksjonsnedsettelse settes i gang.

Årlige seminar arrangeres, og disse involverer aktører innenfor grensehindersamarbeidet. Det omfatter også dialog med tegnspråknettverket angående tolkeordninger og mobilitet. Tidligere aktiviteter rundt studentmobilitet skal følges opp. Samarbeidet fortsetter mellom relevante aktører med ansvar for ministerrådets funksjonshinder- respektive grensehinderagenda. Disse er for eksempel Funksjonshinderrådet, Grensehinderrådet og informasjonstjenesten Info Norden. Aktivitetene gjennomføres innenfor samarbeidsorganisasjonenes ordinære budsjetter.

Oppfølging og utvikling av nye digitale løsninger mot grensehindre

Inntil videre finnes det ingen gjensidig anerkjennelse av funksjonshinderstatus mellom EUs medlemsstater, noe som gjør det vanskelig for personer med funksjonsnedsettelse, ettersom deres nasjonale funksjonshinderkort kanskje ikke anerkjennes i andre medlemsstater.

EUs funksjonshinderkort (*EU disability card*) sikrer lik tilgang til ytelser på tvers av grensene for personer med funksjonshinder, primært på områdene kultur, fritid, idrett og transport. Kortet skal bidra til likestilling og aktiv deltakelse i samfunnet.

Finland og Estland har siden 2016 vært med i en pilotgruppe for bruk av kortet. I EUs strategi for personer med funksjonsnedsettelse 2021–2030 er det inkludert et flaggskipsinitiativ om å gjøre EUs funksjonshinderkort tilgjengelig i alle medlemsland i 2023. I programperioden vil Finlands og Estlands erfaringer med kortet bli fulgt opp og plattformer for informasjonsutveksling om temaet organisert.

Nordisk elektronisk ID og personer med funksjonsnedsettelse

Norden forventes å være verdens mest bærekraftige og integrerte region i 2030. Verden digitaliseres i raskt tempo, og en integrering av elektroniske identifiseringssystemer letter nordboeres kontakter med myndighetene i de nordiske landene. På nasjonalt nivå har de nordiske landene velfungerende elektroniske identifiseringssystemer. Innenfor det nordiske samarbeidet er det fattet vedtak om at det skal være mulig for digitale brukere i de nordiske og baltiske landene å bruke en e-ID fra hjemlandet for å identifisere seg for digitale tjenester også i de andre landene i regionen.

I programperioden skal det utredes hvilke tjenester for personer med funksjonsnedsettelse som kan knyttes til de nasjonale elektroniske ID-løsningene, og som kan brukes på tvers av grensene i Norden og Baltikum. Gjennomføring av prosjektet diskuteres med MR-digital.

Evaluering

En ekstern evaluering gjennomføres i 2024 og 2026. Resultatene rapporteres til EK-S i forbindelse med rapportering av programmet og Funksjonshinderrådets arbeid. Evaluerende instans har kontakt med prosjektledende virksomheter for respektive aktivitet. Statusrapporten sammenstilles av sekretariatet for ministerrådets Funksjonshinderråd ved Nordens velferdssenter. Status redegjøres for Nordisk råd i 2023, 2025 og 2027. Det foretas en gjennomgang av programmet etter 2024 for å sikre at det er forenlig med ny visjonshandlingsplan.

Foto: Tor Solstad

Om denne publikasjonen

Nordisk program for samarbeid om funksjonshinderspørsmål 2023–2027

PolitikNord 2022:731

ISBN 978-92-893-7411-8 (PDF)

ISBN 978-92-893-7412-5 (ONLINE)

<http://dx.doi.org/10.6027/politiknord2022-731>

© Nordisk ministerråd 2022

Layout: Mette Agger Tang

Omslagsfoto: Ritzau / Scanpix

Publisert desember 2022

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeidet er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeidet er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig med-spiller i det europeiske og internasjonale samarbeidet. Det nordiske fellesskapet arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeidet ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom bidrar til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Nordisk ministerråd

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 København

www.norden.org

Les flere nordiske publikasjoner: www.norden.org/no/publikasjoner